

นานาความหมาย

ของคำว่า “วัฒนธรรม”

กาญจนา แก้วเทพ

ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“วัฒนธรรม” เป็นคำ ๆ หนึ่งที่
เหมือนกับบรรดา “คำ” อื่น ๆ
ที่เกิดขึ้นในโลก

กล่าวคือ เท่าที่เราเห็นเป็นตัวเป็นคน
ของคำว่า “วัฒนธรรม” ในวันนี้ ความ
จริงแล้ว นับตั้งแต่วันที่คำ ๆ นี้ได้ถือกำเนิด
ขึ้นในโลก มันก็ได้ผ่านประสบการณ์ชีวิต
มาอย่างโชกโชน มันถูกกำหนดความหมาย
ให้จากผู้มีอำนาจกลุ่มหนึ่งในเบื้องต้น แล้ว
ต่อมาเมื่อมีผู้มีอำนาจกลุ่มใหม่เกิดขึ้น เขา
ก็จะจัดการอาบน้ำทาแป้งแต่งตัวให้มันด้วย
การนิยามมันเสียใหม่ บางครั้งในขณะที่มันถูก
นิยามให้มีความหมายอันหนึ่งเอาไว้อย่าง
แน่นอนชัดเจนแล้ว ก็ยังอาจมีกลุ่มคนผู้ที่จะ
ไร้อำนาจแต่ไม่ไร้ความปรารถนาแอบนิยาม
มันเอาไว้อีกแบบหนึ่งอย่างเงียบ ๆ แฝงเร้น
และในบางยุคสมัย ทุกความหมายของหลาย
สำนึกก็อาจจะมีโอกาสได้มาประชันขันแข่ง
กันอย่างเปิดเผย.

บทความนี้จะอาศัยแนวความคิด
พื้นฐานข้างต้นนี้มาขอรอยถอยกลับไป
สำรวจดูนาคความหมายของคำว่า
“วัฒนธรรม” เท่าที่มีมาเฉพาะในโลก
ตะวันตกเป็นส่วนใหญ่

สโมสร ศิลป์ วัฒนธรรม

ยุคแรก :

วัฒนธรรมคือชนชั้นสูง

ตอนต้นก่อนศตวรรษที่ ๖-๗ ในยุค
กรีก อาร์คิโลคัส (Archilocus) ได้แยกความแตก
ต่างระหว่างสิ่งที่เรียกว่า “ความปรารถนา”
(desire) กับสิ่งที่เรียกว่า “หน้าที่” (duty) ออก
จากกัน โดยถือว่า เมื่อแรกมนุษย์เกิดมาจะมี
ความปรารถนาติดตัวมาเป็นธรรมชาติ คือ
เมื่อมนุษย์ได้เข้ามาอยู่ในสังคมแล้ว จึง
ค่อย ๆ เปลี่ยนสภาพจากสิ่งมีชีวิตที่อยู่ภายใต้
การควบคุมของความปรารถนา มาอยู่ใต้อำนาจ
ของการรู้จักทำหน้าที่ของตน บรรดาสื่อกลาง
ทั้งหลายที่จะช่วยคัดแปลงให้มนุษย์เปลี่ยนแปลง
จากธรรมชาติมาสู่สังคมนี้ก็คือ ศิลปะ
การประพันธ์และวรรณกรรมต่าง ๆ

ดังนั้น จึงมีการใช้คำว่า “teche” ซึ่ง
มีความหมายถึงศิลปะแห่งการจัดและแปร

รูปสรรพสิ่งทั้งหลาย รวมตลอดถึงบุคลิกภาพ
ของคนเราจากภาวะธรรมชาติมาสู่ภาวะสังคม
จากแนวคิดนี้ พลูตาร์คัส (Plutarch)
นักปราชญ์ชาวกรีกอีกท่านหนึ่งก็ได้นำมา
ขยายเปรียบเทียบให้เห็นภาพพจน์ได้ชัดเจนว่า
หากเราต้องการจะได้ผลไม้ เราก็ต้องมีเมล็ดพืช
มีเนื้อดิน และมีเกษตรกรที่มีความรู้ เฉลียว
ฉลาดและขยันขันแข็ง เกษตรกรจะเป็นผู้เพาะ
ปลูกเมล็ดพืชลงไปเนื้อดิน ฉันทใดที่ฉันทนั้น
คนเราก็เปรียบเสมือนเมล็ดพืช การอบรมก็
เปรียบเสมือนเนื้อดิน และตัวเกษตรกรนั้นก็คือ
ผู้ให้การอบรม จากสภาวะของเมล็ดพืช (คน
ตามสภาวะธรรมชาติ) ก็จะผลิดอกออกผล
มาเป็นผลไม้ (คนในสังคม) อันเกิดมาจาก
น้ำพักน้ำแรงการพรวนดินร่น้ำของเกษตรกร
นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ คำว่า “culture” ทั้งใน
ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสที่มีรากศัพท์
มาจากภาษากรีกลาติน จึงมีความหมายในอีก
นัยหนึ่งคือ “การเพาะปลูก” (เช่นคำว่า
cultivate/cultivé) กลุ่มคำภาษาไทยที่เกี่ยวข้อง
กับวัฒนธรรมก็มีความหมายในนัยเดียวกัน
เช่น “อบ” “รม” “บ่ม” “เพาะ” “ปลูก”
“ฝัง” “ขัดเกลา” เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปอีกครั้งหนึ่ง กระบวนการ
ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นตัวการเปลี่ยนแปลง
ธรรมชาติที่ยังดิบอยู่ของมนุษย์ให้พัฒนาไปสู่
สถานะที่สูงส่งขึ้น ใกล้กับอุดมคติมากขึ้น
ตามนัยยะนี้วัฒนธรรมจึงมีความหมายใกล้เคียง
กับคำว่า “อารยธรรม” และส่งคุณค่าไป
ในทางบวกไปในทางดีงาม เรามองเห็นตัวอย่าง
การใช้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม”
ตามนัยยะนี้ได้อยู่บ่อย ๆ นับตั้งแต่ระดับบุคคล
เช่น เวลาเราจะตำหนิใคร เราจะพูดว่า “คน
อะไร ไม่มีมารยาท ไม่มีวัฒนธรรม”
หรือถ้าจะให้หนักข้อไปยิ่งกว่านั้น ก็อาจจะ
คำว่า “เด็กอะไร พ่อแม่ไม่สั่งสอน” ใน
ระดับประเทศ เมืองไทยเราก็เคยต้องพยายาม
ยกระดับตัวเองเพื่อให้มี “ความศิวิไลซ์”
ทัดเทียมกับอารยประเทศทั้งหลายมาแล้ว

จากนัยยะดังกล่าวของวัฒนธรรม
เวลาแตกตัวออกมาเป็นภาคปฏิบัติ จะมีการ
ระบุกิจกรรมที่จะเข้าประเภท “กระบวนการ
ทางวัฒนธรรม” เอาไว้อย่างแน่นอนชัดเจน

เลย กิจกรรมเหล่านั้นจะต้องเป็นกิจกรรมทางสมอง ทางด้านการใช้ปัญญา เช่น การจัดการวิญญานด้วยศาสตร์ การประมวลผลปัญญาด้วยการศึกษาปรัชญา ส่วนกิจกรรมของการใช้แรงงานนั้นไม่ถือว่าเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรม

เมื่อกำหนดบรรทัดฐานเอาไว้แน่นอนอย่างนั้นแล้ว ผลลัพธ์ที่ตามมาอย่างแน่นอนอีกเช่นกันก็คือ คนทุกคน กลุ่มทุกกลุ่มในสังคม ย่อมไม่มีโอกาสเท่าเทียมกันในอันที่จะได้เข้าใกล้ “วัฒนธรรม” ดังกล่าว ทั้งนี้เพราะสภาพความเป็นจริงของสังคมในขณะนั้นมีคนบางกลุ่ม เช่น พวกไพร่ทาส ที่จะต้องใช้แรงงานกายจึงจะมีชีวิตอยู่ ก็คงจะมีแต่พวกเจ้าพวกนายทาสที่ไม่ต้องออกแรงทำงานแต่อาศัยผลผลิตจากข้าทาสของตนเท่านั้นที่จะมีโอกาสเข้าถึงกิจกรรมการใช้สมองและปัญญาดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ บรรทัดฐานของการมีวัฒนธรรม ก็เลยกลายเป็นรูปแบบวิธีการใช้ชีวิตของเจ้านายนั่นเอง เช่น การรถเกวียนปรัชญา การดื่มด่ำกับโคลงกลอน ฯลฯ และในขั้นต่อมาก็ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของชนชั้นสูงผู้มีอารยธรรมและมีรสนิยมอันวิไลไป

โดยนัยยะนี้ ความหมายของวัฒนธรรมในลักษณะนี้ จึงเป็นวัฒนธรรมแบบเบื่องบน (elitist) ไปโดยปริยาย

ต่อมาในยุคหลัง ๆ เช่น ยุคเคอริกออหรับ ไบแซนทีน แม้ว่าจะได้มีการคิดเปลี่ยนแปลงรูปแบบของ “วัฒนธรรม” ให้ผิดแผกแตกต่างออกไปจากกรีก-โรมัน แต่ทว่าความหมายของเนื้อหาวัฒนธรรมนั้นยังคงเป็นเช่นเดิม

จนแม้เมื่อล่วงเข้าสู่ยุคล่าอาณานิคม บรรดาประเทศเจ้าอาณานิคมอันได้แก่ประเทศในยุโรปซึ่งสืบทอดเชื้อสายทางวัฒนธรรมมาจากกรีก-โรมันนั้น เมื่อเวลาเหลือขวานไปมองดูประเทศอื่น ๆ ในโลกโดยมิได้บรรทัดแบบยุโรปเป็นมาตรฐาน แน่แน่นอนว่า ย่อมจะไม่ได้พบเห็นสรรพสิ่งแบบที่ยุโรปมี เจ้าอาณานิคมเหล่านั้นก็จะคิดว่า บรรดาประเทศอื่น ๆ เหล่านั้น “ไร้วัฒนธรรม” “ขาดอารยธรรม” มาถึงตอนนี้ ความหมายของวัฒน

ธรรมก็หดแคบลงมาเหลือว่า “ทุกอย่างที่เท่ากับยุโรป” (Eurocentricism)

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม นิโกร จีน ไทย เผ่าอินคา หากว่าไม่มุ่งกางเกงแบบยุโรป ไม่ได้เสื้อแบบยุโรป ไม่กินช้อนส้อมแบบยุโรปแล้ว นับเป็นพวกป่าเถื่อนทั้งสิ้นทั้งปวง

แม้ว่าการตีความแบบว่า “วัฒนธรรม” นั้นก็คือ “อะไรที่เป็นของยุโรป” จะเป็นกระแสหลักอยู่ในยุโรปขณะนั้น แต่ในเวลาเดียวกัน ก็มีนักปราชญ์ชาวยุโรปเองหลายท่านที่คัดค้านวิถีความคิดดังกล่าว บางท่านก็วิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมของยุโรปเองและหันกลับไปชื่นชม “พวกป่าเถื่อน” มากกว่า ตัวอย่างเช่น มิกาเอล เดอ มงตาญ (Michael de Montaigne) ที่เสนอแนวคิดที่ว่า “ผู้คนที่เราเรียกเขาว่าพวกป่าเถื่อนนั้นนะ เขามีคุณค่าบางอย่างที่บริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่งกว่าพวกเราเสียอีก”

มอง ฌาค รูสโซ ก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่เรารู้ ๆ กันอยู่ว่า ท่านขบะแซงความหน้าไหว้หลังหลอกของสังคมชั้นสูงของยุโรปขณะนั้น และยกย่องบรรดาผู้ป่าเถื่อนที่บริสุทธิ์ตามธรรมชาติอยู่เป็นอันมาก

วัฒนธรรม

ในความหมายแห่งเสมอภาค

ในช่วงปี ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งนับเป็นยุคสมัยที่บรรยากาศทางสังคมของยุโรปกำลังเข้าสู่หัวเลี้ยวหัวต่อ อิทธิพลของความคิดแบบศักดินาเรื่องความเหลื่อมล้ำค่าสูงต่ำล่งก้อย ๆ ล่มสลายลง ความคิดเรื่อง “ความเสมอภาค” กำลังเฟื่องฟูขึ้นสู่ความนิยม ในเวลานั้นเอง กุสตาฟ เคลมม์ (Gustav Klemm) ก็เริ่มเป็นคนที่ใช้คำว่า “วัฒนธรรม” ในความหมายที่ว่า “ทุกอย่างที่คนสร้างขึ้นเพิ่มเติมจากธรรมชาติ ไม่ว่า การเผาศพ การทำพิธี การปั้นหม้อ การทำลูกปัดเครื่องประดับก็ตาม” ตามนัยยะของความหมายใหม่นี้ วัฒนธรรมจึงไม่ส่อคุณค่าไปในทางบวกหรือลบ เหลื่อมล้ำหรือสูงต่ำกว่ากัน

ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนทั้งหลาย ก็เพียงความแตกต่างทางชนิด (difference in kind) เท่านั้น แต่ไม่ใช่ความแตกต่างทางระดับ (difference in degree) ที่จะบอกได้ว่าใครเหนือกว่าใคร ใครดีกว่าใคร

มาถึงจุดนี้ คำว่า “วัฒนธรรม” ก็เริ่มมี ๒ กระแส เกิดขึ้นแล้วในโลกแห่งความหมาย

ยุคโลกสมัยใหม่

จากความหมายที่เป็นพื้นฐานของทั้งสองกระแส ต่างฝ่ายต่างก็ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องกันมาตลอดเวลา ดังที่ปรากฏออกมาชัดเจนที่สุดในแวดวงวิชาการสาขามานุษยวิทยาและสังคมวิทยาที่ทำการศึกษารื่อง “วัฒนธรรม” เป็นหลัก

ความหมายของวัฒนธรรมแบบเบื่องบนนั้น เป็นรากฐานสำคัญของกลุ่มนักมานุษยวิทยาสาขาทฤษฎีวิวัฒนาการ ไม่ว่าจะเป็นมอร์แกน บาโซเฟน หรือเทย์เลอร์ก็ตาม ท่านเหล่านี้ล้วนแล้วแต่จัดลำดับเรียงวัฒนธรรมของชนกลุ่มต่าง ๆ เอาไว้ตามขั้นบันไดที่มีสูงมีต่ำ มีลำดับชั้น แต่ก็ได้พัฒนาแนวคิดนั้น ๆ จากยุคสมัยของกรีก-โรมันด้วยการทำให้ความเป็นวิชาการมากขึ้น ด้วยการหาเหตุผลและด้วยการนำเอาทฤษฎีวิวัฒนาการมาอ้างอิง บรรดาชนเผ่าดั้งเดิม (primitive) จะถูกจัดวางอันดับเอาไว้ที่บันไดขั้นแรกสุด และแน่นอนว่าบันไดขั้นสุดท้ายนั้น จะเป็นใครไปไม่ได้ นอกจากวัฒนธรรมแบบยุโรปที่ได้วิวัฒนาการมาจนสุดยอดแล้ว เข้าตำราที่ว่า “อันตัวเราก็คือมาตรฐาน” แนวคิดดังกล่าวถูกนำมาประยุกต์อย่างดุเดือดเลือก(คนอื่น)พล่านที่สุด เมื่อครั้งที่ฮิตเลอร์อ้างอิงชนชาติเยอรมันเข้ากับวัฒนธรรมเฮเลนิกอันสูงส่ง พร้อมกับหาความชอบธรรมที่จะต้องทำลายชนชาติอื่นผู้จะมาทำให้สายเลือดอารยันมีมลทิน

ส่วนความหมายของวัฒนธรรมแบบเสมอภาคนั้นเป็นพื้นฐานร่วมกันของพวกนักวิชาการที่ล้มทฤษฎีวิวัฒนาการ และคั้งทฤษฎีใหม่ ๆ ขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็บทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalist) ทฤษฎีสัมพันธ์ทางวัฒน

ธรรม (Cultural Relativity) เป็นต้น ตัวอย่างคำอธิบายของทฤษฎีหน้าที่นิยมจะบอกว่า ในชนแต่ละกลุ่ม ต่างก็สร้างสรรควัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมนั้น หรือเพื่อความอยู่รอดของสังคมนั้นเอง เราจึงไม่สามารถจะนำวัฒนธรรมในแต่ละที่ มาเปรียบเทียบกันได้ เราเพียงแต่ดูได้ว่า วัฒนธรรมในแต่ละแห่งนั้นทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ดีมากน้อยเพียงใด

สำหรับบางสำนัก เช่น สำนักเฉพาะเจาะจงทางประวัติศาสตร์ (Historical Particular) ที่มีลูกศิษย์คนสำคัญ ๆ ที่เป็นที่ยุติกันดี เช่น มาคาเรต มีด รุท เบเนดิก ก็ยืนยันว่า วัฒนธรรมนั้นไม่มีสูงไม่มีต่ำแบบขั้นบันได หากแต่มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกันไปมา ซึ่งก็เป็นต้นกำเนิดของแนวคิดเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โกลด์ เลวี สเตราส์ นักมานุษยวิทยาสำนักโครงสร้างนิยม อีกผู้หนึ่งก็ประกาศว่า "ไม่มีสังคมใดเหนือกว่าสังคมอื่น"

เป็นที่น่าสังเกตว่า ท่ามกลางการต่อสู้ทางวิชาการระหว่างความหมายทั้งสองของวัฒนธรรมนั้น กว่าที่ความหมายแบบเสมอภาคซึ่งก่อตั้งขึ้นที่หลังนั้นจะเริ่มมีคะแนนสู้กับความหมายแบบเบี่ยงเบนนั้น ลัทธิล่าอาณานิคมก็ได้จัดการยึดเขี่ยครอบว่าวัฒนธรรมแบบยุโรป (ภายใต้ข้ออ้างที่ว่า "ภารกิจของชนผิวขาว" ก็คือ ต้องทำให้คนป่าเถื่อนเหล่านั้นมีความศิวิไลซ์ มีอารยธรรมมากขึ้น อันหมายความว่า จะต้องนับถือคริสต์ศาสนา ต้องมีลักษณะปัจเจกชนนิยม ต้องพัฒนาลักษณะนิยมความสุขทางวัตถุ) ลงไปบนชนเผ่าดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นอินเดียนแดงหรือนิโกร จนวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นสูญสิ้นไปแทบจะไม่เหลือเหลืออยู่แล้ว

ดังนั้น พอเริ่มจะมีความเสมอภาคกันระหว่างวัฒนธรรม ก็ไม่มีวัฒนธรรม (ดั้งเดิม) จะเหลือไว้ให้เสมอภาคเสียแล้ว

อย่างไรก็ตาม ความหมายทั้งสองแบบของวัฒนธรรมก็ยังประชันขันแข่งกันอยู่ในโลกแห่งความหมายทั้งในระดับนักวิชาการ และในความเข้าใจของคนเดินถนนทั่ว ๆ ไป

กระแสใหม่มาแรง :

วัฒนธรรมคือการต่อต้าน

ในศตวรรษที่ ๑๙ เวลาทำการศึกษา "วัฒนธรรม" นั้น มักจะไปตกอยู่ในแวดวงของพวกวรรณคดี การวิจารณ์งานวรรณกรรม หรือศิลปะเป็นส่วนใหญ่ แต่พอมาถึงศตวรรษที่ ๒๐ นี้ เรากลับจะพบว่า "วัฒนธรรม" กลายเป็นเครื่องมือสำหรับการใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งในวงวิชาการ และยังเป็นเครื่องมือสำหรับวิพากษ์วิจารณ์แสดงความไม่พอใจต่อสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ในระดับชาวบ้านทั่ว ๆ ไป

เรื่องที่กล่าวมานี้จะพอทำความเข้าใจได้หากพิจารณาคุณสมบัติความเป็นจริงของสังคมในศตวรรษที่ ๒๐ นี้ ในศตวรรษนี้เองที่ความคิดเรื่อง "ความก้าวหน้าและความทันสมัย" แผ่ขยายลุกลามไปทั่ว ในเบื้องแรกทุกประเทศ ทุกสังคม และคนทุกคนก็มักจะกล่าวว่า "ประเทศของตนจะไม่ทันสมัยกลัวตัวเองจะเขย เรือร่า ตามคนอื่นเค้าไม่ทัน" ถึงขนาดมีเพลงลูกทุ่งไทยเพลงหนึ่งบอกว่าเธอเสียรักเพราะ "หน้าน้องไม่ทันสมัย"

แต่ในเบื้องต่อมา ผู้คนที่ชักเริ่มจะเกิดสำนึกขึ้นมาว่า ในกระแสอันท่วมท้นของความทันสมัยนั้น วัฒนธรรมประจำชาติ เอกลักษณะประจำตน ของชุมชน และของชาติก็กำลังถูกทำลายไป ทั้งนี้และทั้งนั้น เพราะความทันสมัยทำให้เกิดลักษณะที่เป็นสากล และขจัดลักษณะท้องถิ่นให้หมดไป ฉะนั้นไม่ว่าจะไปที่ไหนๆ ในโลกนี้ ก็จะพบรูปแบบชีวิตที่คล้าย ๆ กัน อย่างเช่นที่มีคนล้อเล่นว่า อีก ๕,๐๐๐ ปีข้างหน้า เวลานั้นนักโบราณคดีในอนาคตมาขุดซากกระดูกโบราณหรือมาค้นคว้าหลักฐานจากภาพถ่ายภาพเขียนอะไร ก็คงจะหาหลักฐานอ้างอิงได้ยากหน่อยว่าชนเผ่าที่พบนั้นเป็นชนชาติอะไร เพราะในขณะนี้นั้นคนทั่วโลกต่างก็สวมกางเกงยีนส์และใส่เสื้อยืดกันหมดแล้วเกือบจะทั่วโลก

และโดยเฉพาะเมื่อ "ความทันสมัย" มีค่าเท่ากับ "อะไรก็ได้ที่เป็นของตะวันตก" เพราะฉะนั้น ประเทศที่ทันสมัยก็คือประเทศที่มีแมคโดนัลด์กิน (น้ำพริกปลาทุก็จะหายไป)

มี Coke ดื่ม (ไอเลียงก็จะหายไป) มีอู่นมีแอปเปิลกิน (มะม่วง ลำไย มังคุดก็จะหายไป) ฉะนั้น ไม่ว่าจะมาเที่ยวพญาในไทย ริเวียร่าในฝรั่งเศส หรือชายหาดฮาไวอิก็จะมีคิสโกเชกมีอะไรทุก ๆ อย่างเหมือนกันหมด เราลองมองดูเมืองใหญ่ ๆ ทั่วโลก เต็มวันก็จะพบว่า มีลักษณะเหมือนกันไปเกือบจะหมดทุกอย่างแล้ว

เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมในความหมายใหม่ล่าสุด ก็จะหมายถึง รูปแบบการดำรงชีวิตที่เป็นของแต่ละชุมชน, ของแต่ละท้องถิ่น ของแต่ละชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่เหมือนใคร และไม่จำเป็นต้องไปจัดอันดับเข้าแถวตามขั้นบันไดเพื่อไต่เต้าไปสู่มาตรฐาน โดยนัยยะนี้ คำว่า "วัฒนธรรม" จึงมีความหมายในเชิงปฏิเสธและต่อต้านความพยายามที่จะทำให้ทุกชาติ ทุกสังคม และทุกคนที่มีลักษณะเป็นสากลแบบเดียวกันหมด

วิวาทะ

ทางวัฒนธรรม

นอกจากการถกเถียงเรื่องความหมายของวัฒนธรรมที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีประเด็นใหญ่ ๆ ที่ยังไม่ลงตัวเวลาที่ทำการศึกษารื่องวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น

วัฒนธรรม หรือ วัฒนธรรม พวกนักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่จะมองดูวัฒนธรรมในลักษณะรวม ๆ กันเป็นแบบแผน เป็นบรรทัดฐาน ตัวอย่างเช่น งานของรุท เบเนดิกที่เข้ามาศึกษาพฤติกรรมของคนไทย แล้วบอกว่าคนไทยเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ โดยถือว่าคนไทยก็คือคนไทยทั้งหมดนี้แหละ ไม่มีการจำแนกว่าเป็นคนไทยภาคไหน คนไทยชั้นไหนอย่างนี้ เราถือว่าวัฒนธรรมนั้น เขียนด้วยตัวใหญ่ และมีอยู่เพียงวัฒนธรรมเดียวในสังคมหนึ่ง ๆ

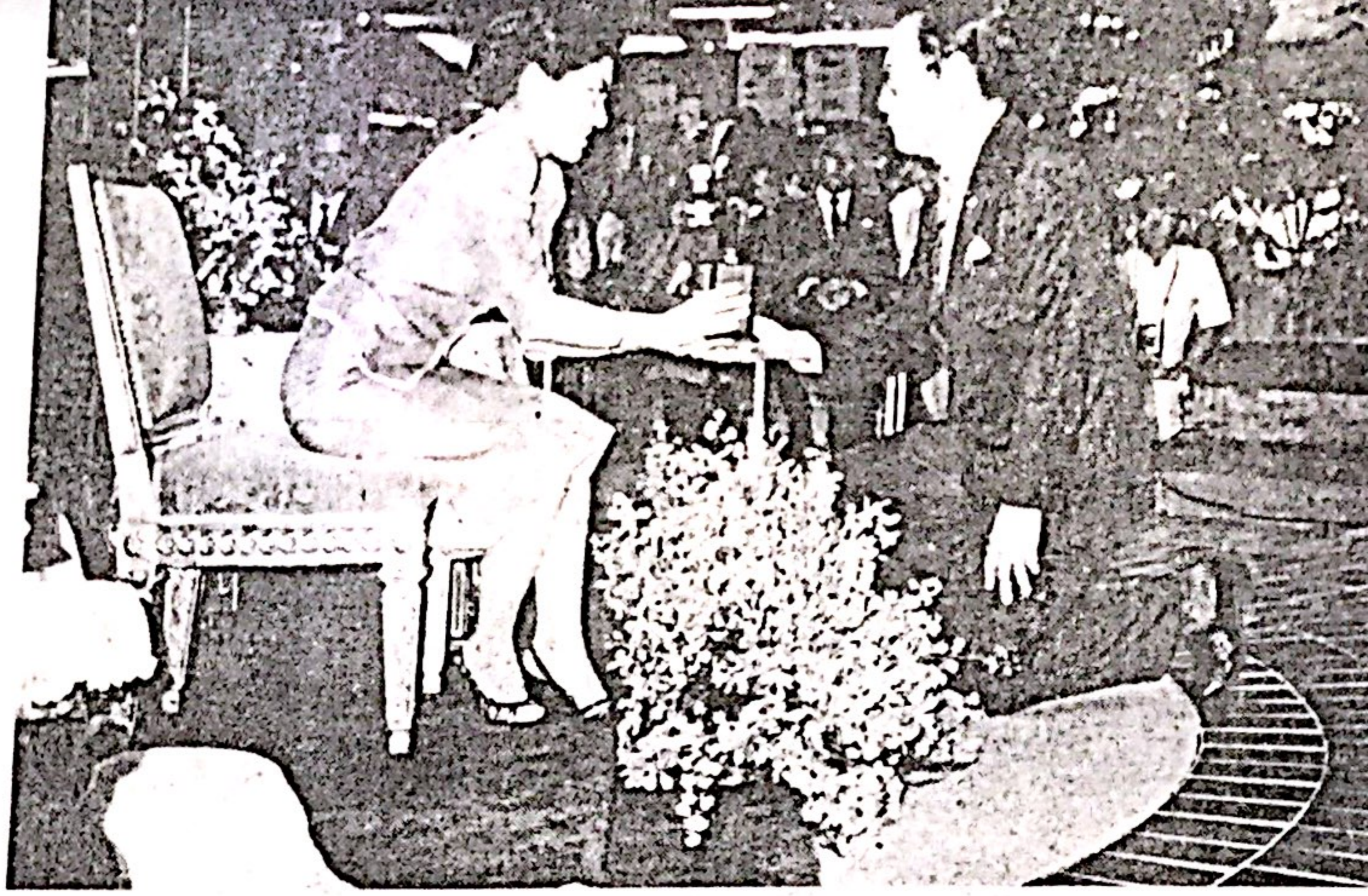
แต่นักวิชาการบางพวกกลับมองว่าในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นมีอยู่หลายวัฒนธรรม เช่น มีวัฒนธรรมใหญ่-วัฒนธรรมย่อย มีวัฒนธรรมหลวง-วัฒนธรรมราษฎร์ มีวัฒนธรรมแบบทางการ-วัฒนธรรมพื้นบ้านในกลุ่มพวกนี้ก็ยังแตกแยกย่อยออกไปอีกเป็น ๒ กลุ่ม

เช่น กลุ่มแรกจะถือว่าวัฒนธรรมใหญ่-ย่อย นั้น จะมีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกันไปมา เช่น ชาวชนบทเขาทอผ้าปั่นด้าย ร้องเพลง ลาวควงเคียน เจ้านายในวังไปได้รับฟังเข้าก็เอา มาแต่งเป็นเพลงโสมส่องแสง บางครั้งเจ้านาย เล่นละครนอกละครใน ชาวบ้านก็เอาไปดัด แปลงเล่นบ้าง

แต่บางพวกกลับเห็นว่าวัฒนธรรม ใหญ่-วัฒนธรรมย่อยนั้นไม่ได้ด้อยที่ด้อยอาศัย แลกเปลี่ยนกันเท่าไรหรอก หากแต่มีลักษณะ จัดแย้งและช่วงชิงครอบครองพื้นที่วัฒนธรรม ในสังคมมากกว่า ตัวอย่างเช่น สังคมเจ้านาย ภาคเหนือมีนิทานเชิดชุกชองพวกเจ้าพวกนาย ในระดับชาวบ้านก็มีนิทานพื้นบ้านประเภท เชียงเมียงหรือตุ๊กกะตะที่ผูกเรื่องให้ชาวบ้าน หัวเราะเยาะความโง่เขลาเบาปัญญาของเจ้านาย มาเล่าสู่กันฟัง

อีกปมปัญหาหนึ่งเป็นปมที่แก้ได้ยาก ทั้งงานด้านวิชาการและด้านภาคปฏิบัติการ นั่นก็คือเราจะเน้นด้านเสถียรภาพ ความมั่นคง ความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวของวัฒนธรรมหรือเราจะเน้นด้านที่มีความขัดแย้ง ต้องพัฒนา ต้องคลี่คลายเปลี่ยนแปลงไปของ วัฒนธรรม ถ้าเน้นหนักจุดแรกมากเกินไป เราก็คงตอบคำถามไม่ได้ว่า "แล้ววัฒนธรรม ต่าง ๆ มันเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไร เช่น ความเชื่อเรื่องผีดุผีของสาวเหนือหายไปไหนหมด" ในทางตรงกันข้าม ถ้าเน้น หนักจุดหลังมากเกินไป ก็จะตอบอีกคำถาม หนึ่งไม่ได้เหมือนกันว่า "แล้ววัฒนธรรม บางอย่าง เช่น ความคิดความเชื่อเรื่องเวร กรรมที่มีมาตั้งแต่ไตรภูมิพระร่วงนั้น มันยังปรากฏอยู่ในเนื้อเพลงท่อนสุดท้าย ของเพลง 'รู้ว่าเขาหลอก' ได้อย่างไร"

เขียนมาจนถึงบรรทัดนี้ ก็ ให้สงสัยอยากรู้เป็นกำลังว่า ทั้งต่อ ปัญหาเรื่องความหมายของวัฒนธรรม และข้อวิวาทะต่าง ๆ นั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเขาแทงเบอร์อะไร หนอ

๒๕ ปี เอเอฟเอส พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาฯ เสด็จเปิดงานนิทรรศการ ๒๕ ปี เอเอฟเอส ช่วยพัฒนาบุคลากรไทย ของโครงการเอเอฟเอส (AMERICAN FIELD SERVICE) ระหว่างชาติประเทศไทยและประธานาธิบดีคิมคองอิลแห่งเกาหลีเหนือ ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า ลาดพร้าว เมื่อ ๑๔ พ.ย. ที่ผ่านมา

“สวัสดิ์ค่ะ
หมายเลขโทรศัพท์ของ บริษัท ดेंटสุ (ประเทศไทย) จำกัด
จะเปลี่ยนไปแล้ว และเราได้เพิ่มเลขหมายใหม่เป็นอัตโนมัติ 12 สาย
เพื่อความ สะดวกและง่ายต่อการจดจำยิ่งขึ้น หากท่านต้องการติดต่อกับบริษัทฯ
โปรดใช้หมายเลข 234-6022 นับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคมนี้เป็นต้นไป
ขอบคุณค่ะ”

“Good morning.
The telephone numbers of Dentsu (Thailand) Ltd. are going to be
changed to one number, to make it easier for you to remember. In addition,
we have installed 12 automatic lines for your greater convenience.
So when you'd like to get in touch with us, please just
phone 234-6022 Starting December the 1st.
Thank you very much.”

**DENTSU
(THAILAND) LTD.**
3rd Floor, Boonmitr Building,
138 Silom Road, Bangkok 10500 Thailand.
Tel : 234-6022 (12 Lines)
FAX 236-6548 Telex : 82450 DENTSU TH.